

ÇAĞATAYCA “MECMA‘Ü’L-HAVÂS TEZKİRESİ”NDE GEÇEN
“KEDRE” KELİMESİ ÜZERİNE

Mehmet Oğuzhan KUŞOĞLU¹

Öz

Türk Edebiyatının en önemli kaynaklarından biri de şâirlerin hayat hikâyelerini ve onların şiir örneklerini içeren şuarâ tezkireleridir. İlk Türkçe şuarâ tezkiresi olan Alî Şîr Nevâyî'nin ünlü eseri Mecâlisü'n-Nefâyis'in dili, 15.-19. Yüzyıllar arasında Orta Asya Türk Dünyasının müşterek yazı dili hâline gelmiş olan Çağatay Türkçesidir. Mecâlisü'n-Nefâyis'den sonra Çağatay Türkçesiyle yazılan ikinci şuarâ tezkiresi olan Mecma‘ü’l-Havâs'ın yazarı Sâdık Bey Afşar veya diğer adıyla Sâdıkî-i Kitâbdâr'dır. Bu çalışmada, Sâdık Bey Afşar'ın tezkiresinde üç yerde geçen bir kelime (**Kedre**) fazlasıyla dikkatimizi çekmiş olup bu kelimenin kökeni ve tahlili meselesi üzerine görüşler paylaşılmıştır. Bu kelimenin tarafımızca gündeme getirilmesinin sebebi, hiçbir Çağatay Türkçesi sözlüğünde tespit edilememiş olmasından başka, Eski ve Orta Türkçe periyodlarında, kelime başı ve ortasında var olan arkaik (eskicil) “d” fonemini korumuş olmasıdır.

Anahtar Sözcükler: Çağatay Türkçesi, Sâdık Bey Afşar, Mecma‘ü’l-Havâs, tezkire, kedre

IN THE MATTER OF THE WORD "KEDRE" SEEN AT A BIOGRAPHICAL
MEMOIR WRITTEN IN CHAGATAI LANGUAGE

Abstract

One of the most important sources of Turkish Literature are the biographical memoirs including the biographies of poets and the samples of their poems. The language of the famous text Majalisun-Nafayis written by Alî Şîr Nevâyî is in Chagatai Turkish, the common language of whole Central Asia between XV-XVI centuries. The “Majmaul-Havas” was the second biographical memoir of poets after Majalisun-Nafayis written in Chagatai Turkish. Its author is Sadiq Beg Afshar or Sâdıkî-i Kitâbdâr. In this study, the word “Kedre” seen three times in this text highly interested our relevance. Additionally, the opinions on the origin of this word and its analysis shared in mentioned survey. The reason why this word was brought up by us was that it was not

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mokusoglu@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8658-1456

detected in any Chagatai Turkish dictionary. Besides, the word preserved the archaic "d" phoneme existed in the Old and Middle Turkish, in the beginning and middle of the word.

Keywords: Chagatai Turkish, Sadiq Beg Afshar, Majmaul-Havas, biographical memoir, kedre

Giriş

Eski Türk Edebiyatında, şâirler hakkında bilgi veren kitaplara Şuarâ Tezkiresi adı verildiği bilinmektedir (İpekten, 1988, s. 25). Bazen tarihlerden ve birtakım meslek erbâbından söz eden hâl tercümesi kitaplarında şâirlere ait bilgiler bulunabilirse de yalnızca şâirleri konu alan; hayatlarını ve eserlerini anlatan, şiirlerini değerlendiren şuarâ tezkireleri edebiyat tarihi bakımından en önemli kaynaklardır (İpekten, 1988, s. 25).

İran’da Safevî Devleti hükümdârı Şâh I. Abbâs’ın kitâbdârlığı (kütüphaneciliği) görevini yürütmüş, aynı zamanda ressam ve şâirliğiyle tanınan, “Sâdikî” mahlasıyla Farsça ile Türkçenin farklı lehçelerinde manzum örnekler vermiş Sâdik Bey Afşar’ın Doğu Türkçesiyle (Çağatay) kaleme aldığı “Mecma‘ü’l-Havâs” adlı şuarâ tezkiresi, Şâh II. İsmail devrinden yazıldığı dönemin sonuna kadar yaşamış Safevî, Osmanlı, Özbek ve Bâbürlü şâirlerinin hayat hikâyeleri ve onlardan alınan manzum örnekleri bizlere sunmaktadır. Bu tezkire, *Devletşâh Tezkiresi* (telifi 892/1487), *Mecâlisü’n-Nefâyis* (telifi 896/1491) ve *Tuhfe-i Sâmî*’nin (telifi 997/1550) zeyli mahiyetindedir (Kartal, 1999, s. 746). Eser, aynı zamanda, büyük devlet adamı, şâir ve mütefekkir Alî Şîr Nevâyî’nin ünlü eseri “Mecâlisü’n-Nefâyis”in ardından yazılmış olan ikinci Çağatayca tezkire olma özelliğini de taşımaktadır. Zîrâ Devletşâh Tezkiresi ile Tuhfe-i Sâmî’nin dili Türkçe değil, Farsçadır.

Arapça’da “Seçkin kimselerin toplandığı yer” anlamına gelen *Mecma‘ü’l-Havâs* adlı şuarâ tezkiresinin müellifi olan Sâdikî-i Kitâbdâr’ın asıl adı “Sâdik” olup mahlası “Sâdikî”dir (Dehhudâ, 1373, s. 13037). İran’daki Afşar Türklerinden, Hudâbendlü boyundan olan müellif, Hicrî 940/Mîlâdî 1532 tarihinde Tebrîz’de Vercû (Vîcûye) mahallesi yakınlarında doğmuştur (Gandjei, 1971, s. 19). Bu özelliği nedeniyle, ana dili İran Azerbaycan Türkçesi olan bir ailenin ferdi olan Sâdik Bey Afşar, kendi konuşma dili olan bu lehçe haricinde, Tourkhan Gandjei’nin de belirtmiş olduğu üzere, Çağatay ve Osmanlı Türkçeleri’ne de vakıf olup bu lehçelerde şiir örnekleri vermiştir (Gandjei, 1971, s. 20-21). İran’da yaşayan Oğuz Türklerinin Afşar boyundan olan Sâdik Bey’in bu tezkireyi Doğu Türkçesiyle (Çağatayca) kaleme almasının başlıca sebebi ise, özellikle XV. yüzyılın ikinci yarısında Özbek intibah medeniyetinin kuvvetli tezahürü ve Nevâyî edebî mektebinin geniş şöhret bulması sayesinde

Azerbaycanlı şâirlerin Herât’a gelmesi ve Safevî devrinde ülkelerine dönerek eserlerinde Alî Şîr Nevâyî’nin öncüsü olduğu kültürel mirastan istifade etmeleridir (Gehremanov ve Allahyarov, 1984, s. 21, akt. Sertkaya, 2000, s. 263).

Mecma‘ü’l-Havâs tezkiresi, tıpkı Çağatay Türkçesi’nde yazılan Mecâlisü’n-Nefâyis’de ve ayrıca Fars edebiyatı sahasında yazılmış diğer tezkirelerde olduğu gibi bir mukaddime, sekiz bölüm (mecma‘) ve bir hâtimedden (sonuç) ibarettir.

Eserin tam olarak hangi tarihte yazıldığı hakkında ise görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Yazma hakkında ilk kayda değer bilgileri, Bakü’de 1928 yılında Eski harflerle yayımlanmış olan *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi* adındaki kitabında veren İsmail Hikmet Ertaylan, eserin Hicrî 1007/Milâdî 1598 yılında yazılmış olduğunu söylemiş, fakat her hangi bir kaynak belirtmemiştir (Ertaylan, 1928, s. 177). Haluk İpekten, tezkirenin Sâdıkî tarafından 1016/1607-1608 tarihinde külliyyatını oluşturduğu sırada tezkirenin de bitirilerek külliyyata dâhil edildiğini söyler (İpekten, 1988, s. 88). Muhammed Ali Terbiyet ise Sâdıkî’nin eserlerini Hicrî 1010/Milâdî 1602 tarihinde İsfahan’da bir araya getirerek külliyyatını oluşturduğunu ve külliyyatın mukaddimesinde hayatı hakkında bilgi verdiğini belirtir (Terbiyet, 1327, s. 213). Ahmet Kartal da Haluk İpekten’in bahsettiği yazmanın istinsah tarihini veren kıt’adan hareketle kıt’anın Osmanlı Türkçesiyle yazıldığı için başka bir nüshadan istifade edildiğini, bu yüzden tezkirenin 1607-1608 tarihinden daha önce yazıldığını, Muhammed Ali Terbiyet’in Sâdıkî’nin eserlerini 1602’de külliyyat haline getirdiğini söylemesine rağmen tezkiresini daha önce yazdığını ve bu durumun da İsmail Hikmet Ertaylan’ın belirttiği 1598 tarihinin doğruluğunu güçlendirdiğini ifade eder (Kartal, 2008, s. 205). Mehmet Nuri Çınarcı ise, Muhammed Ali Terbiyet’in 1010/1602 yılında İsfahan’da yazıldığını söylediği Sâdıkî’nin külliyyatının an itibariyle Tebriz Millî Kütüphanesi yazmalar bölümünde 3616 numaraya kayıtlı olduğu bilgisini paylaşarak, Muhammed Ali Terbiyet’in külliyyat ile ilgili verdiği bu bilgilerin doğruluğunu teyit eden en önemli delilin külliyyatın mukaddime bölümünde kullanılan ifadeler olduğunu Farsça cümleleri de göstermek suretiyle ortaya koymuştur (Çınarcı, 2012, s. 816). Çınarcı’ya göre, mukaddimedeki bu ifadeler ile Sâdıkî, külliyyatını oluşturmadan önce eserlerini tamamlamıştır, buna göre adı geçen tezkirenin, Sâdıkî’nin külliyyatının başında verilen Hicrî 1010/Milâdî 1602 tarihinden önce yazıldığı meydana çıkmıştır. Böylece, Tebriz Millî Kütüphanesinde bulunan külliyyat nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan Hicrî 1016/Milâdî 1607-1608 tarihli nüshadan daha eski olmaktadır (Çınarcı, 2012, s. 816).

Toplam 11 nüshası bulunan Mecma‘ü’l-Havâs (İpekten, 2002, s. 82), 1948 yılında İran’ın Tebrîz kentinde Tebrîz Üniversitesi öğretim üyelerinden Dr. Abdurresûl Hayyâmpûr tarafından, Farsça şiir örnekleri aynen korunmak ve eserin Çağatay Türkçesi’ndeki tercüme-i hâlleri ile yine Çağatay Türkçesi ve diğer Türk lehçelerinde kaleme alınmış şiir örnekleri de verilmek suretiyle Farsçaya tercüme edilmiştir. Eserde verilmiş olan Türkçe şiir örnekleri tercüme edilmemiş, bunun hâricindeki Türkçe ibareler (Çağatayca tercüme-i hâller), Fars dilindeki çevirileriyle birlikte okuyucuya sunulmuştur (Kuşoğlu, 2016, s. 19). Dr. Hayyâmpûr tarafından hazırlanan bu eserde, edisyon kritik çalışmasına tabi tutulmak üzere, yazmanın o zaman için varlığından haberdar olunan 3 nüshası: İstanbul Üniversitesi T 4085, İstanbul Üniversitesi T 4097 ve Nuruosmaniye Kütüphanesi 3720 incelenmiştir. Hayyâmpûr bu çalışmasında, elimizdeki en eski nüsha olarak bilinen Hicrî 1016/Mîlâdî 1607 tarihli İstanbul Üniversitesi T 4085 numarada kayıtlı yazmayı esas almak suretiyle yazıya geçirmiş, diğer iki nüshadaki yazım farklılıklarını da dipnot halinde okuyucusuna sunmuştur (Kuşoğlu, 2016, s. 19).

Kedre Kelimesi Üzerine Notlar

Yazma eserimiz hakkında yukarıda ayrıntılı bilgileri paylaştıktan sonra, makalemizin esas konusu olan ve adı geçen tezkirede tam 3 yerde geçen “KEDRE” kelimesi üzerine birtakım düşüncelerimizi paylaşmak istiyoruz. Bu kelime, Arap harfli metnimizde *kef-zel-rahe* harfleriyle (كزره) karşımıza çıkmaktadır. Bu kelime ile ilgili olarak, incelemiş olduğumuz Çağatay Türkçesi sözlüklerinde (Abuşka, Senglâh, Lûgat-ı Çağatayî ve Türkî-i Osmânî vb) bu kelimeye rastlanmaması ve kelimenin nasıl tahlil edilmesi gerektiği gibi hususlar, bizim temel meselemiz olarak duruyor.

Bu kelime, tarafımızca metnin ilk incelendiği esnada öncelikle “z”li şekilde yani “KEZRE” olarak okunmuştu. Bundan hareketle, kelimenin köken bilgisi hakkında tam olarak bir fikir sahibi olmamakla birlikte, yukarıda bahsettiğimiz üzere Çağatayca sözlüklerde ilgili kelimenin geçmeyişi sebebiyle, bunun zel harfinden ötürü büyük ihtimâlle Arapça, daha az bir ihtimâlle ise Farsça olduğu düşüncesi bizde hâkimdi. Ancak kelimenin geçtiği 3 cümlenin Dr. Abdurresûl Hayyâmpûr’un Farsça tercümesinde, aşağıdaki şekillerde verildiği andan itibaren, bu kelimenin Türkçe kökenli olabileceği hususu, bizi kelime üzerinde etraflıca düşünmeye sevketti:

kezre şâhib-mazāk ve ‘işret-dōst érdiler (Son derece zevk sahibiydi ve içip eğlenmeye düşkündü) (7a/Dk-Sâm Mîrzâ hakkında). عیش و عشرت را دوست میداشت (Hayyâmpûr, 1327, s. 24).

kezre yahşî selîkası bar (Son derece güzel huylu biridir) (14b/05-Muhammed Mîrek Sâlihî hakkında). *خوبى دارد سليقه بسيار* (Hayyâmpûr, 1327, s. 48).

kezre bülend-pervâz ve bî-hayâ şâ‘irdür (Son derece gözü yüksekte ve hayâsız bir şairdir) (27b/08-Mîr Münhî hakkında). *بلند پرواز و بېحيا شاعرى است بسيار* (Hayyâmpûr, 1327, s. 85).

Yukarıda da görüldüğü üzere, Dr. Hayyâmpûr’un verdiği Arap harfli Farsça tercümelerde, kelimenin, Farsçada “çok, fazla, ziyadesiyle, son derece” anlamlarına gelen *bisyâr* (بسيار) ifadesiyle karşılandığı anlaşılıyor. İşte bu durumdan sonra, kelimenin Eski Türkçe döneminde “ked” (çok) olarak geçen sözcükten gelme olasılığı üzerinde düşünmemizin daha sağlıklı olacağı fikri belirginleşti ve bunun üzerine “zel” harfiyle yazılan kelimenin KEDRE olarak okunmasının mantıklı olacağı üzerinde karar kıldık. Çünkü Türkiye Türkolojisi geleneğinde, gerek Karahanlı ve gerekse Harezmi Türkçesi dönemlerinde görülen, Arapça ve Farsça kökenli kelimeler haricindeki “zel” içeren sözcüklerde peltek d sesinin **d** olarak transkribe edildiği bilinen bir gerçektir.

Konumuza yeniden dönecek olursak, bu kelimenin kökeninde var olduğunu düşündüğümüz “ked” sözünün, Eski Türkçe döneminden itibaren görülen ve Soğdca “pek, son derece, oldukça” anlamlarını ihtiva eden *k’dy* kelimesinden geldiği düşünülmektedir (Clauson, 1972, s. 700). Bu kelime, Eski Uygur Türkçesi metinlerinde peltek d’li şekilde şu örneklerde karşımıza çıkmaktadır:

Ked köñül tegürüp tileñler isteñler (siz ona çok güçlü bir şekilde gönül verip, ondan dileyiniz, isteyiniz), *ked tuğrak* (çok zorlu, çok çetin), *er kişi er işiñe ked bolayın téser* (eğer bir adam “cinsel açıdan çok iktidarlı olayım” derse) vb. (Clauson, 1972, s. 700).

Ked kelimesi, Orta Türkçe (Karahanlı/Hakaniye Türkçesi) döneminde de kullanılmış ve Dîvânu Lûgati’t-Türk’te yine peltek d’li (**d**) olarak yer almıştır ve burada, anlamı vurgulayan ve abartan bir edat görevindedir: *ked at* “ne iyi at”, *ked neñ* “ne iyi şey” (Atalay, 1999, s. 322), *ked bağırsak kadaş* “çok merhametli arkadaş” (Clauson, 1972, s. 700). Orta Türkçe döneminde daha sonraları **d**>**y** değişikliği sonucu kelimenin *key* şeklinde yazımı da görülmeye başlamıştır ve Dîvânu Lûgati’t-Türk’te şu örnekte mevcut olmuştur:

bıçğa:s bitig kılurlar, and key yeme: bérü:rler (onlar bir anlaşmayı ya da yemini işaret ederler ve krala karşı gelmezler) (DLT I-459, Clauson, 1972, s. 700).

Örnekten de görüldüğü üzere, Karahanlı Türkçesi döneminde bu kelimedeki peltek d (**d**) sesinin **y**’leştiği ve kelimenin **d**>**d**>**y** değişimini tamamladığı dikkatimizi çekmektedir.

Karahanlı (Hakaniye) Türkçesinde d̄’li şekillerin yoğunluğu (adak>adağ, edgü>edgü vb) dikkate alındığında, ağırlıklı olarak daha sonraki dönemlerde (Kıpçak ve Çağatay Türkçeleri) gerçekleşen y’leşmenin henüz 11. yüzyıldan itibaren, şu örnekte görülmesi ilginçtir. İşin ilginç tarafı Kıpçakça’da “key”, ((Toparlı, Vural ve Karaatlı, 2003, s.142) ve Eski Anadolu Türkçesinde dahi “key” ve “gey” (Kanar, 2011, ss 294-445) şekillerinde görülen sözün Çağatay Türkçesindeki varyantına rastlanmamasıdır. Şu hâlde, Çağatay Türkçesi ile kaleme alınan metnimizde geçen KEDRE, bu y’leşme sürecine dâhil olmamıştır. Ancak, yine buna benzeyen bazı kelimelerde de eskicil (arkaik) unsurlara rastlanılmaktadır. Örneğin, Eski Türkçe devresinde, en eski metin olarak Tonyukuk kitabesinde geçen ve “yaban hayvanı” anlamına gelen “kéyik” (geyik) sözü (Şen, 2013, s. 246), Harezmi Türkçesinde “kedik” varyantı ile vücut bulmuştur. Peltek d̄’li (d̄) bu şekil, Harezmi Türkçesi eserlerinden Nehcü’l-Ferâdis’te bir kez, Kısasü’l-Enbiyâ’da dört kez, Mukaddimetü’l-Edeb’de de iki kez yer almıştır (Şen, 2013, s. 252). Söz konusu KEDRE kelimesi de y’leşmeyi tamamlamamış ve peltek d̄’de kalmış görüntüsü vermektedir. Bu durumda, bu kelime nasıl bir serüven takip etmiş olabilir? Bu sorunun yanıtını aramaya devam ediyoruz. O nedenle KEDRE sözüne çok benzeyen bir Eski Türkçe dönemi kelimesinden bahsetmeyi gerekli görüyoruz:

Eski Türkçede çözümlenmesi zor bir kelime daha bulunmaktadır. Bu, “kisre” kelimesidir. Orhun Yazıtlarında 12 ayrı yerde geçen ve anlamı “geride, batıda, sonra” olan kelimenin (Tekin, 2014, s. 152), farazî isim kökü “ki”den (“arka” anlamında) geldiği bilinmekte, ancak s’nin nasıl bir morphem ya da fonem olduğu konusunda net bir görüş ortaya konamamaktadır. Bazıları bu s’nin açıklanamadığı kanaatindedirler: “The -s-, however, is inexplicable” (Clouston, 1972, s. 751). Bazı araştırmacılar ise ses türemesi olduğunu düşünmektedirler. Bizim görüşümüze göre de, bu “s”, peltek “d”den gelmektedir. Peltek d̄’nin (d̄) muhtemelen, önce tıpkı günümüzdeki bazı Sibiryalı lehçelerinde, örneğin Hakasça’da görülen iç ve son sesteki “adır->azır-, bedük>pözük, udı->uzu-” türünden örneklere benzer şekilde z’leştiği (Tekin, 1999, s. 76) sonrasında, yine aynı lehçelerden Tuvaca’da iç ve son seste çokça karşımıza çıkan “āz>as, kīz>kıs, biz>bis, tūz>tus” gibi örneklere benzer şekilde z>s değişimini (Tekin, 1999, s. 74) tamamlamış olabileceği bize göre mantıklı görünmektedir. Sondaki “+re” eki de bilindiği üzere yön gösterme hâlimden başkası değildir. Bizim düşüncemize göre **ked**, çok anlamını korumakla beraber, aynı “kisre” kelimesinde olduğu üzere +re yön gösterme hal ekini almış olmalıdır. Analogik etkilenme de olmuş olabilir. Her hâlükârda biz bu ekini yön gösterme hâli olduğunu düşünmekteyiz.

“+ra/+re” ekinin yer zarflarına geldiği bilinen bir husustur: “İçre”, “taşra”, “kisre”, “önre”, “songra” örnekleri herkesçe bilinmektedir. Yaptığımız araştırmaya göre, +ra/+re ekinin isimlere ve yer zarflarına geldiği ancak miktar zarflarına geldiği tespit edilmemiştir.

Karahanlı (Hakaniye) Türkçesinde de varlığını sürdüren, “sonra” anlamında kullanılmış olan **kisre** son çekim edatının (Hacıeminoğlu, 1996, s. 79) *kis* isim köküne yön eki “+ra/+re”nin eklenmesiyle türetildiği düşünülecek olursa, bu kelimeyi oluşturan isim kökünde *d>z>s* değişikliği meydana geldiğini söylemek mümkündür. İşte, metnimizde 3 ayrı yerde geçen KEDRE (كدره) sıfatı da aynı mantıkla türetilmiş bir kelime olmakla birlikte, hem kelimenin kökü korunmuş hem de almış olduğu yön eki anlamı değiştirmemiş, kuvvetlendirmiş ve pekiştirmiştir.

Bütün bunların yanı sıra, Tarihî Kıpçak Türkçesinde “iyi” anlamında kullanılmış olan *key* sözünden (Toparlı, Vural ve Karaatlı, 2003, s. 142) başka, günümüzde Türkiye Türkçesinde sıklıkla yer verdiğimiz “defa, kere” anlamlarına gelen *kez* kelimesi de aynı kökten türemiştir ve aynı lehçede (Kıpçakça) bulunmaktadır (Grönbech, 1992, s. 101, Toparlı, Vural ve Karaatlı, 2003, s. 142). Eski Anadolu Türkçesi’nde de yine yukarıda bahsettiğimiz “key” ve “gey”den başka bir başka “g”li şekil “**gez**” karşımıza çıkmaktadır (Clauson, 1972, s. 700, Kanar, 2011, ss. 295-296). *kéz* (кез) kelimesi, Kazak Türkçesi’nde “zaman, süre, vakit” anlamlarına gelmektedir. (Koç, Bayniyazov ve Başkapan, 2003, s. 222) Tatar Türkçesi’nde de kullanılan ve yine *kez* (кэз) olarak geçen kelimenin, tarihî Kıpçak Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi’ndeki anlamının tam tersine, “kötü, zayıf, berbat” (Öner, 2009, s. 130) gibi manaları içermesi ilgi çekicidir.

Sonuç

Mecma’ü'l-Havâs adlı şuarâ tezkiresinden başka herhangi bir Çağatay Türkçesi eserinde ve hattâ lehçe sözlüklerinde dahi geçmediğini gözlemlediğimiz KEDRE kelimesi, bizce Eski Türkçede “çok” anlamına gelen Soğdcadan alınma *ked* sözüne dayanıp, bu isim kökünün sonuna bir yön gösterme hâl eki olan “+ra/+re” eklenmesiyle gerçekleşmiş bir kelimedir. *d>y* değişikliğine uğramak suretiyle tarihî ve çağdaş lehçelerde *key*, *gey* şekilleriyle yer almıştır (Clauson, 1972, s. 700). Eski Türkçe ve Karahanlı (Hakaniye) Türkçesi dönemlerinde varlığını tespit ettiğimiz, “geride”, “batıda”, “sonra” anlamlarını veren son çekim edatı “kisre” kelimesinden hareketle analogi yoluyla etkilenecek oluşturulmuş olacağı da kanaatimizce akla uygundur.

Kaynakça

- Atalay, B. (1950). *Mirzâ Mehdi Mehmet Han, Senglâh. Lûgat-i Nevai*. İstanbul: Türk Dil Kurumu.
- Atalay, B. (1970). *Abuşka lûgatı veya Çağatay sözlüğü*, Ankara.
- Atalay, B. (1999). *Divanü Lûgat-it Türk*. (4. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Clauson, Sir G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth century Turkish*. Oxford: Oxford University.
- Çınarcı, M. N. (2012). Sâdikî-i Efşâr’ın Tebriz millî kütüphanesindeki külliyatı ve Türkçe manzumeleri, *Turkish Studies*, 7(3), 813-835.
- Dehuda, A. E. (1373). *Lugatname. C 9*, Tehran: Müessese-i İntişârât-ı Çap-ı Dânişgâh-ı Tehrân.
- Ertaylan, İ. H. (1928). *Azerbaycan edebiyatı tarihi*. Bakü: Azernesr Matbaası.
- Gandjei, T. (1971). Sâdikî-i Efşâr’ın Türkçe şiirleri. *Türkiyat Mecmuası*, 16, 19-26.
- Gehremanov, C. ve Allahyarov, K. (1984). *XIII-XVI eserler Azerbaycan şe’ri*, 3. Bakü: “Élm” Neşriyyatı.
- Grönbech, K. (1992). *Kuman Lehçesi sözlüğü (Codex Cumanicus’un Türkçe sözlük dizini)* (K. Aytaç, Çev). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (2003). *Karahanlı Türkçesi grameri*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hayyâmpûr, A. (1327/Milâdî 1948). *Tezkire-i Mecma‘u’l-Havâs be-zebân-i Turki-yi Çağatay, Tercume-i ân be-zebân-i Fârisî be-hâme-i doktor Abdurresûl Hayyâmpûr mu’allim-i Dânişgâh-i Tebrîz*. Tebriz.
- İpekten, H. (1988). *Türk Edebiyatının kaynaklarından Türkçe şu’ara tezkireleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- İpekten, H. (2002). *Şair tezkireleri*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kanar, M. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi sözlüğü*. (1. Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Kartal, A. (2008). Sâdikî-i Kitâbdâr’ın Mecma‘u’l-Havâs isimli tezkiresi ve onda yer alan Anadolulu şairler. *Şiraz’dan İstanbul’a Türk-Fars kültür coğrafyası üzerine araştırmalar* içinde (s. 199-210). İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Koç, K., Bayniyazov, A. ve Başkapan, V. (2003). *Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi sözlüğü*. 489. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kuşoğlu, M. O. (2020). Çāğatayca “Mecma‘ü’l-Havâs Tezkiresi”nde geçen “kedre” kelimesi üzerine. *Humanitas*, 8(16), 290-298

Kuşoğlu, M. O. (2016). *Sâdıkî-i Kitâbdâr’ın Mecma‘ü’l-Havâs adlı eseri (inceleme-metin-dizin)*. İstanbul: Sone Yayınları.

Öner, M. (2009). *Kazan-Tatar Türkçesi sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.

Sertkaya, O. F. (1970). Osmanlı şairlerinin Çāğatayca şiirleri. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, (19), 133-138.

Steingass, F. (2006). *Persian-English dictionary*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Şeyh Süleymân Efendi-i Buhârî, (Hicrî 1298). *Lûgat-ı Çāğatayî ve Türkî-i Osmânî*. İstanbul.

Şen, M. (2013). Geyik. E. Gürsoy Naskali, E. Demir (Ed.), *Geyik kitabı* içinde (s. 247-260). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Tekin, T. (2014). *Orhon Yazıtları*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tekin, T. (2000). *Orhon Türkçesi grameri*. Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi.

Tekin, T. ve Ölmez, M. (1999). *Türk Dilleri-giriş*. Ankara: Simurg Yayınları.

Toparlı, R. Vural, H. ve Karaatlı, R. (2003). *Kıpçak Türkçesi sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.